

Магістр 2 року навчання
фінансового факультету ХНЕУ ім. С. Кузнеця

ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ ПЕРЕШКОД ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОБРОВІЛЬНОСТІ СПЛАТИ ПОДАТКІВ

Анотація. Розглянуто значення добровільності сплати податків; причини ухилення від сплати податків; визначено фактори, які негативно впливають на податкову культуру України, а відтак і рівень добровільності сплати податків.

Аннотация. Рассмотрено значение добровольности уплаты налогов, причины уклонения от уплаты налогов; определены факторы, которые негативно влияют на налоговую культуру Украины, а следовательно и уровень добровольности уплаты налогов.

Annotation This article discusses the importance of voluntary payment of taxes; causes of tax evasion, the factors that affect the tax culture of Ukraine, and therefore the level of voluntary tax payment.

Ключові слова: добровільна сплата, податкова культура, податкова свідомість, платники податків, податкова система.

У сучасних умовах розвитку України надзвичайно важливим є питання формування високого рівня добровільності сплати податків у суспільстві, що виступає одним із найважливіших національних пріоритетів і вимагає посиленої уваги представників владних структур, політичних партій, науковців, широкої громадськості.

Питання, пов'язані з дослідженням підвищення рівня добровільності сплати податків, зростанню податкової культури та свідомості населення, висвітлено у багатьох виданнях і наукових статтях. Серед таких можна навести праці А. Кізими, А. Крисоватого, Т. Воїнової, А. Виходця, В. Андрущенко та багато інших.

На сьогоднішній час рівень добровільно сплачених податків і зборів до бюджету країни виступає одним із найважливіших показників ступеня зростання цивілізованості взаємовідносин між державою та платниками податків. Чим вище цей показник, тим держава менше витрачає фінансових та адміністративних ресурсів на виконання функцій і процедур податкового контролю. Саме тому одним із пріоритетних напрямів діяльності Державної податкової служби України має бути формування високої податкової культури населення; підвищення рівня добровільності сплати податків; удосконалення взаємин платників податків із податковими органами та встановлення принципу "соціальної справедливості" як інституту економічних відносин.

Добровільне дотримання податкового законодавства передбачає, що платники податків мають самостійно на основі внутрішніх мотивів та інтересів, які враховують необхідність поступального розвитку держави, виконувати вимоги податкового законодавства. Зокрема, правильно та вчасно здійснювати облік та декларування податкових зобов'язань, проводити їх сплату, не допускати виникнення податкового боргу та здійснювати співпрацю з державними органами з питань оподаткування. У межах виконання своїх функцій платники ведуть облік процесів і результатів власної фінансово-господарської діяльності, розраховують їх податкові наслідки, вносять відповідну інформацію до податкової звітності та сплачують розраховані податкові зобов'язання [1].

Добровільна сплата податків полягає в діях, заснованих на особистому вільному волевиявленні платника податків. До таких дій можна віднести [2]:

- облік доходів і витрат, а також об'єктів оподаткування;
- визначення суми податку, що підлягає сплаті;
- своєчасне подання платіжного доручення для сплати податкових зобов'язань;
- декларування доходів і витрат;
- ведення та зберігання даних бухгалтерською та податкового обліку.

Вид податкової поведінки, вибраний платником податків, має велике значення, оскільки від нього залежить забезпеченість держави та інших учасників економічних відносин доходами. Під правомірною податковою поведінкою платників податків розуміють дії (бездіяльність) щодо виконання або невиконання норм податкового законодавства, при яких платники податків не виходять за межі їхніх суб'єктивних прав і сумлінно виконують покладені на них обов'язки.

Причини ухилення від сплати податків умовно поділяють на 4 групи [3]:

- 1) моральні: відсутність моральної відповідальності за ухилення від оподаткування, несприймання платниками податкового законодавства, могутній власницький інстинкт, який особливо інтенсивно виявляється на рівні особистості;
- 2) політичні: лобювання інтересів окремих груп платників податків, неефективне використання державою податкових надходжень;

3) економічні: розбалансованість банківської системи, інфляційні процеси, зниження платоспроможності населення, дефіцит бюджету;

4) технічні: складність, суперечливість, нестабільність податкового законодавства, відсутність достатнього досвіду боротьби з податковими правопорушеннями.

За думкою А. Кізіми й А. Крисоватого [4], природа ухилення від сплати податків має комплексний характер:

1) з фіскального боку – казнокрадство в його легалізованій або кримінальній формах;

2) з економічної точки зору – розрахунок на вигоду, при якому корисливі імпульси отримують верх над страхом покарання;

3) у ментально-психологічному аспекті – результат спонтанної чи вимушеної високою нормою оподаткування атрофії громадянської свідомості та суспільної відповідальності платників податків.

Аналізуючи об'єктивні умови, що сприяють зниженню добровільності сплати податків, слід зауважити, що останні зумовлені цілим рядом причин, серед яких, насамперед, слід виділити низький рівень податкової культури та свідомості у вітчизняних платників податків.

Досліджуючи питання податкової свідомості, слід зазначити, що її відсутність у вітчизняних платників податків зумовлена, насамперед, радянським досвідом справляння податків. У соціалістичній системі господарювання процес адміністрування податків був надзвичайно простим і не потребував турботи з боку держави щодо підвищення рівня свідомості платників податків у цій сфері. Завдяки такому підходу з боку держави до формування податкової свідомості, платники податків на цьому етапі розвитку податкових правовідносин не мають історичного досвіду суспільної свідомості, відповідних податкових традицій, а їх податковий менталітет характеризується схильністю лише до примусової сплати податків [5].

Що стосується податкової культури населення в Україні, то її стан знаходиться на незначному рівні, що зумовлено рядом негативних факторів, які впливають на неї:

неадекватність нормативно-правової бази щодо регулювання відносин у галузі оподаткування реальному стану розвитку економіки;

незрозуміле та суперечливе законодавство;

негативне відношення платників податків до держави в цілому та до окремих її представників;

низький рівень фінансового стану платників податків;

складність та громіздкість адміністрування податків;

значний рівень податкового навантаження на платників податків;

низький кваліфікаційний рівень працівників податкової служби, які взаємодіють з платниками податків;

нерозуміння платників податків необхідності сплати податків;

низька культура спілкування з боку посадових осіб органів ДПС;

постійна та часта зміна податкового діючого законодавства;

макроекономічні умови господарювання;

рівень освіченості громадян-платників податків.

Отже, можна стверджувати, що здійснений аналіз організаційно-психологічних перешкод щодо підвищення рівня добровільності сплати податків, надасть можливість скласти план заходів для вирішення нагальної проблеми, що, у свою чергу, значно покращить показники податкових надходжень у бюджет. Органи державної влади повинні вести таку політику, щоб кожний пересічний громадянин сплачував податки не тому, що за їх несплату передбачені певні санкції, а тому, що сплата податків – це символ громадянства, це обов'язок усіх громадян, оскільки сплачувати податки – це модно.

Наук. керівн. Коновалов М. І.

Література: 1. Воїнова Т. Деякі питання формування податкової культури в сучасних умовах / Т. Воїнова, О. Павленко // Вісник податкової служби України. – 2000. – № 37. – С. 55–59. 2. Кедич О. Податкова культура українців підвищується. Інформаційне агентство "Інтермедіа Консалтинг" [Електронний ресурс] / О. Кудич. – Режим доступу : <http://www.imk.com>. 3. Камінська В. І. Правосвідомість як елемент правової культури / В. І. Камінська, А. Р. Ратінов // Правова культура і питання правового виховання. Збірник. – 1974. – С. 42–43. 4. Іванов Ю. Б. Податковий менеджмент : навч. посібн. / Ю. Б. Іванов, А. І. Крисоватий, А. Я. Кізіма. – К. : Карт-бланш, 2008. – 304 с. 5. Печуляк В. П. Державна податкова політика в Україні: організаційно-правові аспекти здійснення : монографія / В. П. Печуляк. – К. : Київський НТЕУ, 2005. – 157 с.